

energi
centrum
GOTLAND

OM BARN OCH UNGAS INFLYTANDE I TRANSPORTFRÅGOR

Läroplan för kommuner och regioner

Detta material har tagits fram inom projektet FAKTUM, Framtiden är aktiva ungas mobilitet, ett projekt som drevs av Energicentrum Gotland och KTH under 2023-2026. Det fokuserade på att öka andelen hållbara resor till skola och fritidsaktiviteter genom att använda barnets perspektiv som vägledande metod vid framtagning av åtgärder.

FAKTUM genomfördes i samarbete med Barnrättskonsulterna, som kvalitetssäkrade utvalda delar ur ett barnrättsligt perspektiv. Barnrättskonsulterna står för huvuddelen av innehållet, inklusive lagbeskrivningar och rekommendationer, särskilt framtagna för projektet och dess inriktning på barnets perspektiv i transportfrågor. Projektledarens reflektioner fördjupar materialet med erfarenheter från den praktiska tillämpningen.

Projektid: 1.8.2023–28.2.2026

Projektteam: Projektledare Petra Ahlman,
projektkoordinator Kristin Hjorth, docent Markus Robért

Finansiering: Vinnova

Produktion: Milou Communication

Barn och unga – en viktig men ofta förbisedd målgrupp

Barn och unga i åldern 0–18 år utgör ungefär en femtedel av befolkningen. De rör sig i trafiken, leker i bostadsområden och på lekplatser. Ändå har stadsutveckling och trafikplanering länge främst utformats utifrån vuxnas behov. Det här gör staden och resandet mindre tillgängligt, säkert och barnanpassat eftersom viktiga perspektiv saknas. (Barnrättskonsulterna 2025)

Barnkonventionen är lag sedan 2020 och kommuner och regioner är i nyckelroll för att göra barns rättigheter till verklighet: deras arbete och planering handlar om och påverkar barns vardag, från förskola och skola till trygg miljö, stöd och vård, och de ser till att barn kan ta sig fram säkert via cykelvägar och kollektivtrafik. När detta fungerar bra skapas goda förutsättningar för varje barn, och det är kommuner och regioner som ska se till att barns rättigheter förverkligas genom konkreta beslut och fungerande verksamhet. (Bris 2025)

Genom att systematiskt använda sig av barnkonventionens rättigheter och, inte minst, lyssna på barn och unga skapar vi lösningar som inte bara är bra för barn, utan bra för alla åldrar.

Sammantaget, barn och unga ska vara delaktiga för att:

- Det är en grundläggande demokratisk rättighet, artikel 12 i barnkonventionen.
- Lösningar blir bättre för barnen.
- Lösningar blir bättre för alla.
- Det är en viktig del av att leva upp till barnkonventionen.
- Delaktighet ger en upplevelse av att vara inkluderad i samhället. (Barnrättskonsulterna 2025)

Kommuners och regioners arbete med Barnkonventionen visar tydliga brister

Här sammanfattas Bris kommunundersökning från 2025. Den lyfter områden där barnkonventionen inte tillämpas i tillräckligt hög grad och presenterar förbättringsförslag för kommuner och regioner. Om ingen annan källa anges byggs slutsatserna på Bris-rapporten.

Utifrån barnets bästa är det viktigt att både bjuda in barnen till att vara delaktiga och att ge dem inflytande när lösningar tas fram. I ett arbete med att förändra barnens resvanor är det positivt att ge barn handlingsutrymme att göra rätt. Att få möjlighet att bidra, och förstå att ens bidrag spelar roll. Det förutsätter dock att det är förändringar som är möjliga och rimliga för barnen att delta i. Vuxna måste ta ansvar för att ge barnen förutsättningar att kunna göra rätt. Och övriga aktörer på strukturell nivå behöver visa att de gör sin del i arbetet. Att planera, anpassa tider, kommunicera, anlägga cykelbanor med mera är sådant som sänker trösklar och ger förutsättningar för ändrat beteende. (Barnrättskonsulterna 2024)

Bris kommunundersökning visar att arbetet med att inkludera barnens rättigheter fortfarande är bristande i många kommuner och regioner. Barnens rättigheter är mest etablerade i verksamheter som tydligt rör barn, däremot mindre närvarande inom andra områden, trots att barnkonventionen är lag och ska gälla övergripande inom alla områden.

Mindre kommuner har ofta kortare beslutsvägar och närmare kontakt med invånarna, men saknar ibland resurser och kompetens för ett systematiskt barnrättsarbete. Större kommuner har ofta mer utvecklade strategier, men utma-

nas i stället av sin komplexitet och behovet av samordning mellan många aktörer.

Regioner har i högre grad strategier och samordningsfunktioner på plats, men många gånger har kommunerna kommit längre med de konkreta och mer praktiska delarna av arbetet, såsom barns delaktighet och inflytande.

Bris lyfter också fram att ekonomiska beslut sällan analyseras ur ett barnperspektiv. Det innebär att beslut som i praktiken formar barns livsvillkor ofta fattas utan att barns perspektiv synliggörs.

I frågor som demokrati, politik och kollektivtrafik svarar många kommuner att de i mycket liten utsträckning arbetar utifrån barnets rättigheter, trots att dessa beslut kan påverka barns vardag i hög grad.

Projektledarens reflektion:

För att barnkonventionen ska bli verklighet behöver barns rättigheter breddas till att omfatta alla samhällsområden, inte bara de mest naturliga.

Men strukturerade arbetssätt räcker inte i sig. Ett återkommande problem är att barns delaktighet ofta försvinner, även där barnrättsarbete sägs vara etablerat. När kommuner får frågor om barns delaktighet specifikt, sjunker de jakande svaren kraftigt jämfört med frågor om generellt barnrättsarbete.

Bris vill se att:

- Varje kommun och region har en samlad strategi för hur barnkonventionen ska genomföras, samt en tydlig struktur för uppföljning, utvärdering och fortsatt utveckling av arbetet.
- Varje kommun och region genomför barnkonsekvensanalyser som en del av budgetprocessen, så att prioriteringar och resursfördelning prövas utifrån barns rättigheter.
- Varje kommun och region säkerställer barns rätt till delaktighet och inflytande i frågor som berör dem. Särskilt behöver de yngsta barnens rätt till information och delaktighet stärkas. Kommuner behöver också uppmärksamma att frågor som rör barn finns inom fler samhällsområden än de som traditionellt räknas som barnnära.

Projektledarens reflektion:

Kommuner och regioner behöver formulera transportuppdrag på ett mer genomtänkt vis. I dag är uppdragen ofta smala och saknar helhetsperspektiv. För att möjliggöra hållbar mobilitet krävs samordnade uppdrag med tydliga mål och som kopplar an till övergripande målbilder och visioner. Ett sätt framåt är tillfälliga, tvärfunktionella team med flera perspektiv, och där ansvaret fördelas mellan flera enheter.

Att ta barnets bästa i beaktande är lagstadgat

Den nya socialtjänstlagen säger att barnets bästa ska vara vägledande i alla insatser, och att barns delaktighet ska stärkas. För att det också ska få faktisk effekt behöver kommuner och regioner ha rätt strukturer, kompetens och resurser på plats. (Bris)

Enligt barnkonventionens vägledande principer ska barnets bästa synliggöras och beaktas (artikel 3), barn har rätt till liv och utveckling (artikel 6) och rätt att komma till tals (artikel 12). Alla barn ska också ha jämlik tillgång till alla sina rättigheter (artikel 2). Genom att använda rättigheterna i konventionen blir vi påmind om sådant som skapar bra livsvillkor för barn. För att detta ska förverkligas krävs det att vuxna tänker in barns olika behov och livsvillkor när de beslutar om insatser och åtgärder av olika slag. Insatser ska fungera för alla barn. Barn har många olika behov, livsvillkor och preferenser som behöver beaktas. En åtgärd kan fungera bra för ett barn, men dåligt för ett annat.

Om barnets eller barnens bästa, när detta definierats, inte är möjligt att genomföra, behöver avsteg från barnets bästa motiveras och kompensande åtgärder föreslås. Detta är en av de bärande delarna i att pröva barnets bästa, barnkonsekvensanalys. (Barnrättskonsulterna 2024)

Vad innebär det att barn ska vara delaktiga?

Att få vara med och sätta agendan, ha synpunkter på vad som bör diskuteras och hur processen bäst läggs upp är viktiga delar av barns inflytande för att deltagandet ska bli meningsfullt.

Anpassad information om vad frågan handlar om ger förutsättningar för ett meningsfullt deltagande. Barnen behöver också information om ramarna för deltagandet, alltså förmedla rimliga förväntningar på vad som kommer att hända. Det är också viktigt med en tydlig återkoppling efteråt, oavsett om synpunkterna har kunnat genomföras eller inte. Under själva genomförandet, oavsett om det handlar om hearings med många barn eller intervjuer med enskilda, behöver upplägget anpassas så att barn har möjlighet att uttrycka sig på ett sätt som passar dem. Det behöver finnas många olika sätt att komma till tals.

Barn har inte bara rätt till inflytande, deras synpunkter ska också beaktas och tillvaratas i tillämpning. En bra process för att bearbeta barnens synpunkter och hur dessa sedan ska kopplas till tillämpning bör planeras in tidigt i processen. (Barnrättskonsulterna 2024)

Delaktighet är en process

Att arbeta med barns inflytande innebär att det kan behövas ett annorlunda tänk än med vuxna som målgrupp. Att exempelvis behöva se över och ompröva sin planering och upplägg flera gånger under processens gång. Samtidigt finns det ett barnrättsligt värde i att sträva efter en hög förutsägbarhet i processen. Olika behov hos olika grupper av barn kan ställa olika krav på att det finns mått av flexibilitet hos de vuxna, vilket lättare uppfylls om det finns lite luft i systemet. En vanlig utmaning är att barnen bjuds in för

sent i processen. FN:s barnrättskommitté poängterar att barns delaktighet bör ses som en process, och inte en punktinsats.

Delaktighet måste genomföras som något mer än en engångshändelse. Barnets delaktighet måste prägla hela kedjan: förberedelse inför ett möte, information till barnet, barnanpassade tillfällen att komma till tals, och återkoppling.

(Barnrättskonsulterna 2024)

A red circular icon with a white lowercase letter 'i' inside, representing information.

Inflytande eller delaktighet

Varken inflytande eller delaktighet används som begrepp i barnkonventionen men brukar användas för att beskriva vad som ska uppnås och hur det bör göras. Inflytande signalerar att någon verkligen har haft möjlighet att påverka ett beslut, något som barnkonventionen ställer krav på. Delaktighet signalerar att personen har haft möjlighet att vara med i processen fram till beslutet. Delaktighet är en viktig förutsättning för inflytande, men betyder inte nödvändigtvis att personen har haft inflytande.

(Barnrättskonsulterna 2025)

Hur skapar vi ett bra samtal?

Barns delaktighet är på riktigt och det är viktigt att fundera igenom vad vi behöver veta. Men frågorna behöver till att börja med vara övergripande för att inte bli allt för styrande. Det är viktigt att verkligen lyssna och följa barnet i samtalet. Ofta får man svar på det man undrar om barn får möjlighet att reflektera fritt. Ställ fördjupande frågor och be barnen utveckla hur de tänker. Bolla tillbaka, ge barnet möjlighet att utveckla och så vidare. Men tänk på att barn är olika. För barn med vissa diagnoser kan allt för öppna frågor bli svåra att svara på. Då behöver frågorna anpassas och bli mer direkt. Viktigast av allt: Lyssna, lyssna, lyssna! (Barnrättskonsulterna 2025)

Hur skapas delaktighet på riktigt?

För att delaktighet ska vara på riktigt och barnens synpunkter tas på allvar behöver delaktigheten utformas som en process. Utöver själva genomförandet är det viktigt med både förberedelse och återkoppling. Här är några saker att tänka på:

- Planera tidigt för hur barnens åsikter på bästa sätt tas tillvara.
- Beakta barns scheman när du sätter viktiga datum.
- Tänk på förutsägbarhet för barnet – ge information (exempelvis i text/bild/agenda) på förhand.
- Hjälp barnet att förstå sammanhanget och barnets roll i processen. Varför ska de dela med sig om sina åsikter, och vad kommer att hända med dessa åsikter?
- Barn är olika, se till att det finns olika sätt att uttrycka sig. Se till att alla kommer till tals, inte bara de som har lätt för att uttrycka sig.
- Visst mått av flexibilitet: var rustad för att hantera oförutsägbara händelser och förändringar.

- Återkoppla! Det är viktigt att barnen får veta vad som händer med åsikterna. Ledde det till något? Om det är möjligt – låt barnen träffa någon av dem som fattar beslut.
- Deltagandet är frivilligt. Inget barn har en skyldighet att dela med sig av sina åsikter, utan har alltid rätt att avstå. (Barnrättskonsulterna 2025)

Vilka barn ska tillfrågas?

Utgångspunkten när det gäller barns delaktighet är de barn som kommer att beröras av platsen eller frågan. Till exempel barn som rör sig i den aktuella miljön. Det är dessa barn som bäst vet vad som fungerar bra, vad som är otryggt och hur de skulle vilja ha det i stället.

Ibland är det inte möjligt, då finns det andra alternativ i stället: exempelvis ett gå-tåg med andra barn i det aktuella området eller i den aktuella situationen för att få deras input.

Tänk på att barn är olika. En plats uppfattas olika beroende på om barnet är 5 år eller 15 år eller har en funktionsnedsättning. Försök att träffa barn med så olika förutsättningar som möjligt.

Det kan också finnas kunskap från liknande situationer eller sammanhang där barn uttryckt sig i frågan. Använd gärna sådant material, med respekt för källan. (Barnrättskonsulterna 2025)

Var kommer vi i kontakt med barnen?

Det är bra att samarbeta med skolor, förskolor eller idrottsföreningar i det aktuella området. Att till exempel samarbeta med barnens pedagoger är bra så att barnen känner sig trygga. Även föräldrar kan ha viktig information om barns rörelsemönster och behov och vara en viktig källa till kunskap. Tänk dock på att det är barnen som sitter på förstahandsinformation om hur ett sammanhang upplevs. Var inte rädd för att själva delta och hålla i en del samtal med barnen, det är otroligt givande och lärorikt. (Barnrättskonsulterna 2025)

Olika sätt att inkludera barn:

Här är några exempel för tillvägagångssätt för att arbeta med barnets delaktighet:

→ Gå-tåg/dialogpromenader:

Gå-tåg/dialogpromenader är en promenad vid aktuella platser för att samla in specifik information om hur barnet använder platser, vad barnet tycker/inte tycker om, samt var barnet vill ha mer av i framtiden. Gå-tåg kan kombineras med samtal med barnen där barnen får rita och reflektera över vad de uppfattat. Det kan vara bra att, om möjligt, spela in det barnen berättar.

→ Målgruppsanpassade enkäter:

För att nå många barn kan enkäter vara ett alternativ. Enkäter kan också kombineras med samtal eller intervjuer och kan vara ett underlag som hjälper till att avgränsa vad vi vill veta. Observera att forskning visar att det går en första gräns vid 8 års ålder för enkät- och intervjuundersökningar riktade till barn och unga. Till yngre barn än så bör enkäter och intervjuer användas med yttersta försiktighet. Forskning visar även att en andra gräns går vid 12 års ålder. För barn mellan cirka 8-12 år krävs extra tydlighet när det gäller såväl frågor som svarsalternativ och instruktioner. På grund av att deras kognitiva, sociala och kommunikativa förmågor ännu är under utveckling påverkas deras förutsättningar att ta in och behandla information samt besvara frågor. På grund av detta bör jämförelser mellan svar från barn under 12 år och svar från äldre barn och ungdomar göras med stor försiktighet, liksom jämförelser mellan olika grupper av yngre barn.

→ Sms:

Samla barn och ungdomar som vill vara med och tycka till - passar bra till korta frågor som inte kräver djupare analyser.

→ Skapande:

Exempelvis genom byggande med kartong, klister, tyger, måla, rita. Ge barnen i uppgift att skapa en plats som de tycker om, eller som föreställer något de önskar om till exempel sin skolväg. Det är viktigt att låta barnen sedan få berätta vad de skapat och hur det ska tolkas. Lyssna nyfiket och låt dig utmanas!

→ Mobilfoto:

Barnen får ta olika foton på platser, exempelvis sina favoritplatser på raster och omvänt. Precis som ovan - prata med barnen och låt dem berätta fritt om vad de fotat.

→ Gruppintervjuer:

Barn samlas i mindre eller större grupper och samtalar utifrån relevanta frågeställningar. Tänk på att ha gott om tid, låt barnen styra frågorna i viss mån, så att du inte begränsar det som barnen svarar. Var nyfiken och lyssna aktivt.

→ Arbeta med bilder och symboler:

Använd smileys; glad, neutral eller ledsen. Låt till exempel barnen välja en smiley som beskriver hur hen kände sig på busshållplatsen, i parken eller liknande. Låt barnet utveckla sina tankar och funderingar.

→ Prata med vårdnadshavare eller personer i barnens närhet:

Att få in ett barnperspektiv genom att även samtala med viktiga vuxna i barnets närhet kan ge en värdefull och insiktsfull kompletterande data. (Barnrättskonsulterna 2025)

Tänk på

- Uppmuntra till förändrade beteenden i stället för att skuld-/skambelägga befintliga
- Kom ihåg att barn är olika och kan föredra olika sätt att uttrycka sig på/komma till tals!
- Låt barnen ta del av frågebatteriet på förhand för tid till förberedelse.
- Resultatet kan inte generaliseras att gälla för alla barn. Men synpunkterna ger oss en inblick i hur vissa barn och unga kan uppleva en situation. (Barnrättskonsulterna 2025)

Det är viktigt med dokumentation

För att underlaget ska kunna bearbetas och göra barns röster rättvisa är dokumentation viktig. Bäst är om det är två som genomför arbetet. En som leder samtalet och en som dokumenterar. Det är också möjligt att spela in barnens röster.

Tänk på att föra fram barnens röster utan att lägga in egna värderingar eller tolkningar. Ibland vill vi kanske gärna att barnen ska framföra en åsikt som vi tycker passar, men var vaksam så att barnens synpunkter inte filtreras genom oss vuxna. Citat från barn är viktiga och bör återges ordagrant.

Om något som barnen har framfört känns oklart är det bra att kunna gå tillbaka för att be om ett förtydligande.

Komplettera barnens tankar med era egna reflektioner. Ett sätt att arbeta med bearbetning är att klustra synpunkterna eller skapa teman. Samtala tillsammans för att försöka komma fram till en så rättvis tolkning som möjligt. (Barnrättskonsulterna 2025)

Behöver föräldrar ge sitt medgivande?

Barn som är 15 år och över kan i de flesta fall själva lämna samtycke till sitt deltagande. Barn som är yngre än så behöver samtycke från ansvariga vuxna genom antingen aktivt samtycke (vårdnadshavaren ger ett muntligt eller skriftligt godkännande innan barnet deltar) eller passivt samtycke (barnet får delta så länge vårdnadshavaren inte uttryckligen säger nej).

Ett exempel som sänker tröskeln och möjliggör för fler barn att kunna delta, är att ett informationsbrev går hem till ansvariga vuxna utan en medföljande samtyckesblankett. I stället får den vuxna själv meddela om hen inte samtycker till barnets medverkan. Detta arbets sätt valdes i projekt FAKTUM, se projektsidan på Energicentrumets hemsida. (Barnrättskonsulterna 2025)

i

Om ett barn plötsligt berättar om sin utsatthet

Allt för många barn i dag är allt för ovana vid att vuxna verkligen lyssnar på vad de har att berätta – på riktigt. Föräldrar, lärare eller tränare uppfattas ofta som stressade där det finns få tillfällen till samtal. Att du/ni kommer utifrån kan också bjuda in till att berätta sådant som barn inte tidigare vågat berätta. Då är det viktigt att det finns en plan för hur ni hanterar detta, kanske genom att informera elevhälsa eller lärare så att situationen kan fångas upp. (Barnrättskonsulterna 2025)

Exempel på frågor till barn och unga, för att få förståelse kring upplevda hinder för hållbart resande:

• Är det möjligt för dig att cykla till skola/ fritidsaktivitet?

• Hur lång tid skulle det ta ungefär tror du?

• Har du cyklat till skolan/fritids förut?
Hur var det? Vad skulle du velat var annorlunda?

• Vad skulle kunna få dig att börja cykla till skolan/fritids?
Exempel på följdfrågor; känns cykelvägen trygg, på vilket sätt, vad skiljer sig åt på sommaren/vintern?

• Hur vill du lägga upp det om du ska gå tillsammans med andra?

• Vad är en trygg gång och cykelbana för dig?

• Varför åker du bil till skolan?

• Har du någonsin fått skjuts med en kompis, eller gett skjuts till en kompis?

• Har du vänner från skolan eller fritidsaktivitet som bor nära dig?

• Skulle du kunna tänka dig att åka med en vän till skola/fritids, eller låta en vän åka med dig regelbundet?

Följdfrågor; varför/varför inte, vad skulle krävas och så vidare.

• Finns det något som skulle få dig att åka kollektivt istället? I så fall, vad?
Stödfrågor vid behov; tidtabell, busskort, distans till hållplats, vänners färdstätt.

• Känner du dig trygg om du skulle åka buss?
Stödfrågor; vägen till/från hållplats, bussens miljö.

• Har du någonsin åkt kollektivt till skolan eller fritidsaktivitet?
Följdfrågor; hur var det? Vad hade du velat förändra? Tänka stort.

• Vem brukar skjutsa dig?

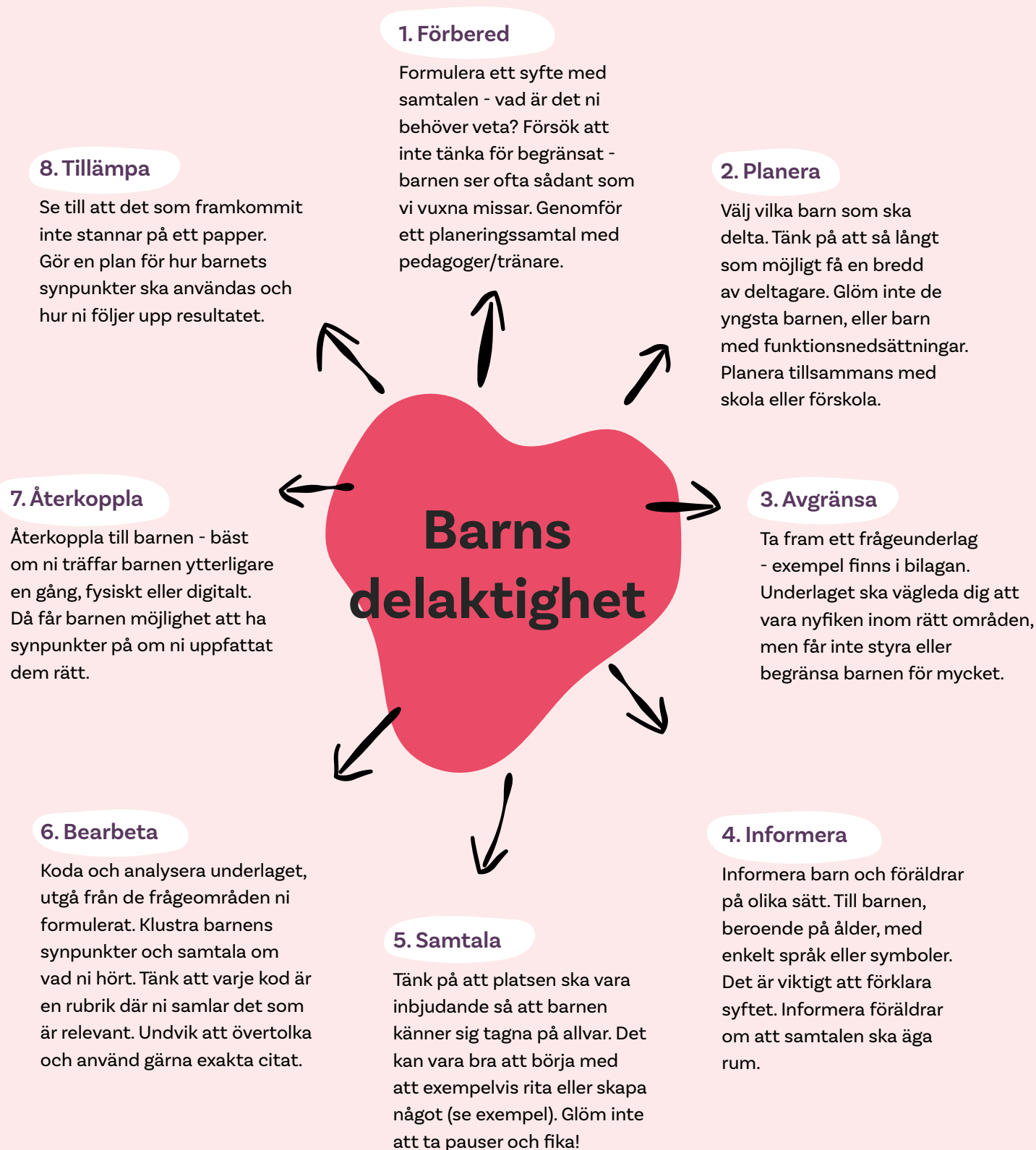
• Vad skiljer sig åt beroende på om det är sommar eller vinter?

• Hur är det när det är färre bilar?

(Barnrättskonsulterna 2025)

Så här kan samtalsträffar och arbetet med barnen läggas upp:

(Barnrättskonsulterna 2025)

Exempel på steg i planeringen

Problemanalys

DET HÄR BEHÖVER GÖRAS

Säkerställ att barns behov och rörelsemönster inkluderas i behovsanalysen: Exempel på frågor:

- Hur används platsen av barn med olika förutsättningar och behov?
- Vad behöver vi ta reda på för att fatta bra beslut?
- Hur påverkas barn av det som ska göras/ förändras?

Barns delaktighet: Om ni har tillräcklig kunskap här om hur barn berörs för att ni ska kunna formulera problemet (genom exempelvis kartor eller statistik med mera) kan ni avvakta med barns delaktighet till nästa steg nedan. Det får avgöras från fall till fall. Men – det är viktigt att barn inkluderas tidigt så att barns beskrivning av problemet finns med från början.

Bered ärendet

DET HÄR BEHÖVER GÖRAS

Gör en enkel prövning av barnets bästa eller barnrättslig reflektion. I en sådan analys ingår barns synpunkter. (Se exempel under rubriken "Mall barnrättslig reflektion").

- Vad tycker barn och unga (se exempel på frågor sida 7.)
- Vilka rättigheter riskerar att inte uppfyllas?
- Vilken kunskap finns om barn och fysisk miljö som kan vara aktuella?
- Hur väger vi olika intressen mot varandra? Hur har vi beaktats barnets bästa i förslaget?

Barns delaktighet: Använd något av förslagen som beskrivs ovan: gåturer, intervjuer enkäter och så vidare. Tänk på att få med olika barns perspektiv. Kanske finns också kunskap direkt från barn som tagits fram i ett annat sammanhang? Använd den men var vaksam så att du inte förvanskar det som barnen säger. Barns delaktighet i det konkreta ärendet är alltid bäst, men måste vara görbart.

Om det är en större förändring kan ni behöva stämna av med barn senare i processen. Det kan då vara bra att ha en referensgrupp eller liknande. Det kan också lösas genom att ni stämmer av med några barn, genom sms eller liknande.

Genomförande

DET HÄR BEHÖVER GÖRAS

Genomförande kan bestå av alla delar av processen:

- Upphandling
- Planskisser
- Nya riktlinjer
- Ändring av tidtabeller
- Och så vidare

Oavsett vad som ska göras är det viktigt att utgå från kunskapen i analysen som gjorts i beredningsfasen.

Barns delaktighet: Barns synpunkter ska inte endast inhämtas, de ska beaktas. I den här fasen är det viktigt att se till att använda sig av det som barnen gett uttryck för. Se till att era rutiner och arbetsdokument uppdateras och efterfrågar detta så att det inte tappas bort.

Om det finns en referensgrupp är det bra att ha avstämningar, genom att träffas eller via till exempel sms eller på andra sätt.

Uppföljning

DET HÄR BEHÖVER GÖRAS

På samma sätt som barns rättigheter är en del av beredningsunderlaget, ska dessa aspekter följas upp.

Blev det som vi planerat för? Kunde vi undvika risker för barnen? Blev det bättre för barnen (baserat på den problemanalys som genomförts).

Barns delaktighet: Om insatsen följs upp med målgruppen – se till att följa upp även med barnen, till exempel referensgruppen. Enkäter eller sms kan användas. Gör en bedömning, i mindre omfattande frågor där ni ser att situationen förbättras är det inte nödvändigt att följa upp med barnen.

Vissa gånger räcker det med en barnrättslig reflektion

En barnrättslig reflektion används i ärenden som rör barn i mindre omfattning där det är överflödigt med en grundlig analys. En barnrättslig reflektion synliggör kortfattat hur man har tänkt in barn i ärendet. Utgångspunkten är de vägledande principerna, som är övergripande och berör de mest relevanta aspekterna av att beakta barnets bästa.

Mall barnrättslig reflektion

Använd mallen för att göra en enkel bedömning av barnets bästa. Du kan sedan sammanfatta dina reflektioner i själva beslutet.

Beskriv hur barnet / barnen berörs.	
Vilka av barnets rättigheter berörs av beslutet? Finns det risker för barnet om dessa inte uppfylls?	
Beskriv vad vi vet om barn och ungas synpunkter i frågan, antingen direkt eller indirekt. (artikel 12)	
Riskerar barn, på grund av olika förutsättningar, att påverkas på olika sätt av beslutet / situationen? Beakta exempelvis socioekonomi, kön, ålder, funktionsnedsättning och så vidare. (artikel 2)	
Beskriv hur eventuell samverkan med andra har initierats för att barnets rättigheter ska tillgodoses. (artikel 6)	
Finns intressekonflikter och hur hanteras dessa?	
Slutlig bedömning: Beskriv hur barnets bästa har beaktats och vilka kompenserande åtgärder som föreslagits.	

Hur kommunen behöver ta hänsyn till olika förutsättningar

En av de största utmaningarna när det gäller att leva upp till barnkonventionslagen handlar om att barn på grund av olika förutsättningar och behov har olika förutsättningar att leva ett bra liv. Dessa rättighetsrisker måste hanteras av våra verksamheter. Här följer några exempel som rör barn i stadsplanering. Detta är sådant som tas upp i beredningsfasen och är en del av en barnkonsekvensanalys.

Ålder

Barn och unga i de äldre åldersspannen är beroende av kollektivtrafik för att på egen hand kunna röra sig i staden. För barn i de yngre åldersspannen är de i stället beroende av vuxnas resvanor och val. För denna grupp kan trafik möjliggöra för ökad mobilitet. Kollektivtrafik, cykel- och gångstråk samt bilfria/bilsäkra stråk bör beakta barn och ungas varierande ålder.

Allmänna platser behöver anpassas till både yngre och äldre barn så att lek, rörelse och umgänge främjas. Den fysiska aktiviteten sjunker med stigande ålder. Allmänna platser behöver anpassas till både yngre och äldre barn, samt för både pojkar och flickor. Det finns en tendens att ungdomar skuffas undan ur det offentliga rummet då de kan uppfattas som högljudda och stökiga.

Socioekonomiska förutsättningar

Barn har olika möjligheter att ta del av resten av stadens utbud där faktorer som mobilitet och ekonomi påverkar. Att inte ha råd med busskort, eller förutsättningar att bli skjutsad kan påverka barns möjlighet att röra sig i staden och mellan stadsdelar. För barn vars föräldrar inte har råd med bil är det avgörande med kollektivtrafik.

Barn och unga som lever i ekonomisk utsatthet kan ha svårt att delta i organiserade fritids/ idrottsaktiviteter som kostar pengar. Det är framför allt barn från familjer med högutbildade och socioekonomiskt starka föräldrar som har ett fortsatt högt deltagande i idrott och träning. Kostnadsfria alternativ behöver finnas både inomhus och utomhus. Allmänna ytor som parker och skolgårdar är tillgängliga för alla kräver varken medlemsavgift eller medlemskap. Det främjar aktivitet och rörelse hos alla barn och kan kompensera för bristande möjlighet att delta i organiserade aktiviteter.

Kommundel

Bostadssegregationens effekter innebär att livsvillkoren skiljer sig kraftigt åt mellan olika bostadsområden. I kommunelar med högre ekonomisk utsatthet samvarierar detta med flera andra faktorer som till exempel trångboddhet eller föräldrars utbildningsnivå. Det påverkar i sin tur i vilken utsträckning barn blir behöriga till gymnasiet. Den fysiska miljön kan genom att utformas så att den främjar lek och rörelse, men också trygghet och delaktighet, ha positiv inverkan på barns inlärning och motivation.

Beroende på stadsdel kan tillgången på friytor och idrottsplatser skilja sig åt, liksom möjlig-

heten att på ett tryggt sätt transportera sig till sådana platser. Barn och unga som bor långt ifrån stadskärnan eller i utsatta områden kan sakna kollektivtrafik, eller trygga och säkra stråk till eller från busshållplatser. Dessa bör också anpassas till barn i olika åldrar och med olika funktionsvariationer. Tidtabeller behöver med hänsyn till kommunalar utformas utifrån ett jämlikt och kompensatoriskt perspektiv för att tillgodose en jämlik tillgång.

Olika bostadsområden kan också skilja sig åt vad gäller buller och luftföroreningar, främst på grund av trafik men också beroende på vilka verksamheter som finns i närheten. Här blir barn, och framför allt yngre barn, mer utsatta.

I en rapport från en genomförd ungdomsdialog framgår det att unga som växer upp i utsatta stadsdelar sällan rör sig mellan stadsdelarna. Den egna stadsdelen beskrivs som en förlängning av det egna vardagsrummet och där känner sig ungdomarna trygga. Stadsdelen är viktigt och besvikelsen stor när den inte underhålls. Trasiga basketkorgar, hål i asfalt och bristen på sittplatser upplevdes som ett tecken i andra stadsdelar.

Trångboddhet

Att bo trångt kan ha negativ påverkan på ett barns möjlighet till studiero i hemmet, framför allt för äldre barn. Förutom att motverka trångboddhet, är det viktigt att kompensera med allmänna ytor, parker och gemensamma samlingsplatser som inbjuder till lek och umgänge, till exempel bibliotek eller kulturanläggningar. Barn som bor trångt har svårare att leka hemma eller ta hem kompisar.

Kön

– skillnader mellan pojkar och flickor

Klassiska aktivitetsytor som byggs i städer svarar ofta mot pojkars preferenser och rörelsemönster och mot de sporter som pojkar och män domi-

nerar i. Könsfördelningen bland de som nyttjar dessa aktivitetsytor är därför mycket skev där pojkar står för 80 procent av de som nyttjar dem. Utbudet av platserna för utveckling, lek och rörelse bör spegla könsvariationer och utgå från ett jämställdhetsperspektiv. Utformandet bör ske i nära dialog med barn och unga, så att det inte bara reproducerar och förstärker föreställningar om vad pojkar respektive flickor vill göra.

Flickor upplever otrygghet i det offentliga fysiska rummet i mycket större utsträckning än pojkar, och det finns en mycket utbredd oro och rädsla för att utsättas för våld och övergrepp. Det är viktigt att beakta fysiska platsers överblickbarhet, belysning, orienterbarhet och skötsel/underhåll. Grönska är ett exempel på hälsofrämjande och trevliga inslag i den fysiska miljön, men som också kan utgöra ett otryggt moment om den inte samplaneras med belysning på rätt sätt.

Funktionsnedsättning

Barn med funktionsnedsättningar löper enligt Folkhälsomyndigheten tio gånger högre risk för ohälsa än övriga befolkningen. Dessa barn är mer beroende av vuxna och spenderar mer tid inomhus. Det ställer krav på att utomhusmiljön är anpassad och inbjudande för barn med olika funktionsnedsättningar. Många barn med funktionshinder motionerar aldrig och risken för ohälsa i den här gruppen är betydligt högre än för befolkningen i övrigt. Utomhus måste miljön vara säker, men också stimulera till att pröva de utmaningar som lockar andra barn.

Återhämtning kan vara särskilt viktigt för barn med funktionsnedsättningar som lättare kan bli trötta och okoncentrerade av för mycket intryck. Både inne- och utemiljöer behöver också erbjuda möjlighet till lugn, avskildhet och behagliga ljudnivåer. Grönområden behöver tillgängliggöras genom till exempel odlingslådor i olika höjd för barn i rullstol. (Barnrättskonsulterna 2025)

Lästips:

- Rapport: Slutrapport FAKTUM:
[Framtiden är aktiva ungas mobilitet](#)
– Energicentrum Gotland
- Rapport: [Bris kommunundersökning 2025](#)
- Rapport: [Barnrättskonsulterna 2025: Om barns delaktighet](#) – Energicentrum Gotland
- Rapport: [Barnrättskonsulterna 2024: Samtal Gotland](#) – Energicentrum Gotland
- Bok: Barnrättskonsulterna: Så blir barnkonventionen konkret - 12 nycklar till ett strategiskt barnrättsarbete
- Bok: Nätverket för barnkonventionen: Barnmakt - En metodbok om rätten till inflytande
- Handbok: Uppdrag Psykisk Hälsa Stockholms län: [Metoder och arbetssätt för att stärka barn och ungas delaktighet och inflytande i frågor som rör psykisk hälsa](#) – en metodöversikt
- Barnombudsmannen: [Om information till barn](#)
- Barnombudsmannen: [Att tänka på inför ett barnsamtal](#)
- Barnombudsmannen: [Unga direkt](#)
Här finns en mer utförlig guide till hur samtal med barn kan och bör genomföras.
- Barnombudsmannen: [Barnrättskommitténs allmänna kommentarer](#)
- nr 26 om barnets rättigheter och klimatförändringar
- Granskning av studier: [Why Our Streets Are Failing Kids - And How to Fix It](#)

energi centrum GOTLAND

Energicentrum Gotland
Skeppsbron 24, 621 57 Visby

Hemsida / energicentrum.gotland.se

Mejla oss / energicentrum@gotland.se

Energicentrum är en del av Region Gotland